

חולין צט

משה שווערד

1. חדושי הרשב"א על מסכת חולין דף צח/ב

ופירושו טעם כעיקר כגון שלא נתערב שם גופו של איסור אלא טעמו בלבד, וכדנתיא (פסחים מד, ב) משרת ליתן טעם כעיקר שאם שרה ענבים במים ויש בהן טעם יין חייב, וא"נ יש בו יין שאבד במיעוטו כגון שנפלה טיפת יין לתוך מים ואין בו מראה יין שאבד ממשו מחמת מיעוטו, [וא"נ] כגון בשר שנתבשל בחלב ונתן טעם הבשר בחלב וחלב בבשר, וכדאמרין בפסחים (שם) בשר בחלב לאו טעמא בעלמא והחלב הוא אסור, ולקמן (קח, א) גבי טפת חלב אמר אביי שמע מינה טעמו ולא ממשו בעלמא דאורייתא, כלומר וגמרין מבשר בחלב דטעמו ולא ממשו הוא. ומצאתי בתוס' דמשום איסור החלב קרי ליה לבשר בחלב טעמו ולא ממשו, דבחלב אין יכול להיות בו אלא טעם ואעפ"כ הוא אסור, אבל בבשר אפשר להיות כעיקר דממשו של חלב שנבלע החלב בתוך הבשר, וכגון גיעולי נכרים שאין שם אלא טעמו של איסור ולא ממשו, ובקדשים אסור שרואין את הטעם כאלו ממשו מעורב ונמחה בו ואם יש בו טעם גדול [כאילו נמחה בו כזית ממשו של איסור לוקין עליו], וכן בנוזר אם שרה ענבים במים ונתנו טעם גדול במים כאלו נתערב בו רביעית יין אסור ולוקה עליו, ואף על פי שלא נמחה מגופן של ענבים במים כלל והרי הם לפניך כמו שהיו בשעת נפילה, וכן פירש"י ז"ל טעמו ולא ממשו שהוזכר בתלמוד. וכתב הרמב"ן ז"ל ופירושו היתר מצטרף לאיסור שהוזכר בתלמוד הוא שכל מה שהוא בנותן טעם אפילו לא אכל כזית מן האיסור אלא מן היתר והאיסור לוקה, ומאן דאית ליה היתר מצטרף לאיסור אפשר דלית ליה טעם כעיקר שאין תלויות זו בזו, כלומר כיון שאין שם ממשו של איסור גרע ליה מהיתר מצטרף לאיסור שיש שם מיתה ממשו של איסור אע"פ שלא אכל מן האיסור לבדו שיעור כזית, ומאן דאית ליה טעם כעיקר נמי אפשר דלית ליה היתר מצטרף לאיסור, דאפשר דאיהו בעי שיהא טעם גמור במה שהוא אוכל כאלו נתערב ונמחה בו כזית מן האיסור וזה חמור לו מהיתר מצטרף לאיסור. אבל בקדשים איתנהו לתרויהו. טעם כעיקר דגמרין מחטאת, והיתר מצטרף לאיסור דגמרין נמי מחטאת דתרויהו איכא למיגמר:

ופרש"י ז"ל ומדקאמר רבא לטעם כעיקר דבקדשים אסור, משמע דלית ליה טעם כעיקר בחולין אלא מדרבנן כדמפרש ואזיל, דאלו מדאורייתא ברוב בטיל, ה"נ שמעינן לרבי יוחנן במס' ע"ז (סז, ב) כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו, והא דילפינן ליה בפסחים (שם) מנוזר משרת ליתן טעם כעיקר, ס"ל לאמוראי דקראי אסמכתא בעלמא הוה ולא למילף היא, דהוה ליה נזיר וגעולי נכרים שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין... ומיהו לא נהיר, דאי טעם הוה כעיקר ודאי בגיעולי נכרים לקי, דהא איכא לאו דנבלה ורחמנא הוא דשרא לן בהגעלה, הא לא הגעיל ולא לבן ובשל בהן באיסוריה קאי דהיינו לאו דלא תאכלו כל נבלה, וכענין זה אשכחן בעובד וגוזז בפסולי המוקדשין דלקי, והתם תזבח ואכלת בשר כתיב (דברים יב, טו) ודרשינן (בכורות טו, א) תזבח ולא גזה ועבודה, ואפ"ה תניא בבכורות (שם ב) הגוזז והעובד במקדשים סופג את הארבעים. אלא דעל כרחין היינו טעמא משום דבקדשים כתיב לא תעבד בבכור שורך ולא תגוז בכור צאנך, וכי קאמר תזבח ודרשינן ולא גזה ולא עבודה גלה לנו שהן באיסור הראשון ובלאו דלא תגוז, וכן בגיעולי נכרים כי קאמר רחמנא תעבירו באש אהרירה רחמנא לאיסוריה קמא עד שיעבידו באש, ולומר דפליטת האיסור כאיסור ולוקין עליו. ויש מתרצים דהיינו טעמא דלא לקי לרב עקיבא דיליף געולי נכרים או מבשר בחלב לאביי, משום דלא הוה אלא מה מצינו ולכן אין לוקין, וכן לרבנן דגמרי מק"ו דנוזר משום דאין מזהירין מן הדין. ונראה שזו היא סברתו של הראב"ד ז"ל באיסור משהו שלו וכן מקצת רבותינו הצרפתים ז"ל. ור"ת ז"ל [פירש] דטעמו ולא ממשו דאין לוקין עליו היינו במין במינו משום דמדאורייתא חד בתרי בטיל, וטעמו היינו דכנגדו בשאינו מינו הוה ביה טעמו. והתם נמי טעמו הוה ודאי אלא שאינו ניכר, דה"ה דאפי' הוה ביה טעמו וממשו דאין לוקה עליו כיון דבטיל ברובא ואינו מכיר, אלא דנקט טעמו ולא ממשו לומר דאפ"ה איסורא איכא, וטעמו וממשו היינו בהאיסור ניכר בו דאז לוקין עליו, והוא בשיש בו כזית בכדי אכילת פרס, אבל בשאינו מינו טעמא גרידא (חד) [הוה] דאורייתא ולוקין עליו:

ור"י ז"ל תירץ דטעמו ולא ממשו דאין לוקין עליו היינו כשאין בו ממשו של איסור כזית בכדי אכילת פרס הלכך אין לוקין עליו, אבל איכא איסורא דחצי שיעור דאורייתא, אבל טעמו וממשו כגון שיש כזית בכדי אכילת פרס (ו) לוקין עליו... ולעולם טעם כעיקר דאורייתא, ותדע דהא אמר רבה בזבחים (עט, א) אמור רבנן [ברובא אמור רבנן] בטעמא מין במינו ברובא מין בשאינו מינו (בס') [בטעמא], וההיא ודאי מדאורייתא קאמר, דאי מדרבנן אפילו מין במינו בששים כדאמר רבא לעיל (צז, ב) מין במינו דלא יכיל למיקם אטעמיה בששים, אלא ודאי מדאורייתא קאמר ובשאינו מינו אמר דהוי בטעמא, אלמא דאורייתא הוא:

2. שו"ע יורה דעה - סימן צח

(א) איסור שנתערב בהיתר מין בשאינו מינו, כגון חלב שנתערב בבשר, יטעמנו נכרי, אם אומר שאין בו טעם חלב או שאומר שיש בו טעם אלא שהוא פגום, מותר. והוא שלא יהא סופו להשיבה. וצריך שלא ידע שסומכין עליו. ואם אין שם עובד כוכבים לטועמו, משערינן בס'. וכן אם הוא מין במינו, כיון דליכא למיקם אטעמא, משערים בס'. (ואין נוהגים עכשיו לסמוך על עו"ג, ומשערינן הכל בס') (באגור ותשובת מהר"ם פדואה סימן ע"ט ושאר אחרונים):

(ד) איסור שנתבשל עם היתר, אפילו מכירו והוא שלם וזרקו, צריך ששים כנגד כל האיסור, מפני שאין אנו יודעים כמה יצא ממנו. לפיכך המבשל בקדרת איסור שהיא בת יומא, או תחב כף של איסור בהיתר, צריך ס' כנגד כל הקדירה... וכל איסור שמבטלים בששים, אם מכירו צריך להסירו משם אף על גב דכבר נתבטל טעמו בששים...

3. שו"ע יורה דעה - סימן קט

(א) חתיכה שאינה ראויה להתכבד שנתערבה באחרות מין במינו יבש ביבש, (דהיינו שאין נבלל, והאיסור עומד בעצמו אלא שנתערב ואינו מכירו) (ב"י בשם תשובת הרשב"א והרמב"ן וסה"ת) חד בתרי, בטיל, ומותר לאכלן אדם אחד, כל אחת בפני עצמה. אבל לא יאכל שלשתם יחד. ויש מי שאוסר לאכלם אדם אחד א', אפילו זה אחר זה; הגה - וכן יש לנהוג לכתחלה. ויש מחמירין להשליך אחד או ליתן לא"י (הגהות ש"ד בשם מוהר"ם ורש"י בע"ז דף ע"ד ע"א). ואינו אלא חומרא בעלמא. וכל זה כשנתערב במינו, אבל שלא במינו ואינו מכירו, אפילו יבש ביבש צריך ששים (טור בשם בעל התרומה ועוד הרבה פוסקים). ואין חילוק בכל זה בין אם האיסור מדרבנן או מדאורייתא (בית יוסף בשם הפוסקים דלא כהגהת ש"ד). וע"ל סימן קכ"ב אם נתערבו כלים ביחד:

(ב) יבש ביבש שנתבטל חד בתרי, אם בשלן כולו כאחד אפילו לאכול כל אחד בפני עצמו, אסור אם אין שם ששים, מפני שהרוטב בנותן טעם ונבלע בחתיכות. ואם רוצה לבשלן יחד ואין שם ס', מותר להרבות עליהם כדי שיעור ששים ולבשלן, ואין בו משום מבטל איסור: הגה - וי"א דאם נודע התערבות קודם שנתבשלו ביחד, הכל שרי, דאין חוזרין ונאסרין מאחר שנתבטל ביבש (טור בשם הרא"ש ורבינו ירוחם בשם התוספות וכתב שכן עיקר). ובמקום הפסד יש לסמוך אדברי המקילין ולהתיר: